

Duurzaamheid in openbare aanbestedingen Analyse 2023 (Cijfers 2022)

Nederland moet in 2050 energieneutraal, circulair en klimaatbestendig zijn. Om deze ambities te halen zijn forse transitie en investeringen noodzakelijk. Aanbestedende diensten spelen daar een belangrijke rol in.

Het Aanbestedingsinstituut ziet in haar analyse van openbare aanbestedingen uit 2022 opnieuw een groei van het aantal duurzame gunningen. Bij 52% van de aanbestedingen van infrawerken werd (mede) gegund op duurzaamheid. Dat gebeurde in de B&U bij 41% van de aanbestedingen en de infradiensten (groenwerken etc.) veerden op naar 48% duurzame gunningen. Als we ook de kenmerken in beschouwing nemen die iets zeggen over duurzaamheid in het ontwerp of uitvoeringsvoorschriften, dan stijgt het percentage aanbestedingen met duurzame kenmerken en/of gunningscriteria in de B&U van 75% in 2021 naar 79% in 2022. Bij infrawerken steeg deze van 74% in 2021 naar 80,5% in 2022. De infradiensten tonen een groei van 59% in 2021 naar 64% in 2022.

Ondanks de positieve ontwikkelingen speelt duurzaamheid meestal een ondergeschikte rol in de aanbestedingen. Extra impulsen zijn nodig om de innovatiekracht van de marktpartijen beter te benutten en daarmee verder innoveren te stimuleren. Dat kan al met eenvoudige stappen die weinig moeite kosten maar wel impact maken.

Download de flyer 'Meer impact met duurzaam aanbesteden'

Door in de ontwerpfase slimme keuzes te maken kunnen klimaat- en natuurdoelstellingen succesvol worden ingepast in de gebouwde ruimte. Dat kan reeds met beperkte investeringen die veel toegevoegde waarde brengen.

Download het KNO - Plan

De analyse geeft een algemeen beeld van een breed geschakeerd aanbod van werken en aanpalende diensten. Het kan goed zijn dat dit beeld voor individuele bedrijven of specifieke marktsegmenten anders is.

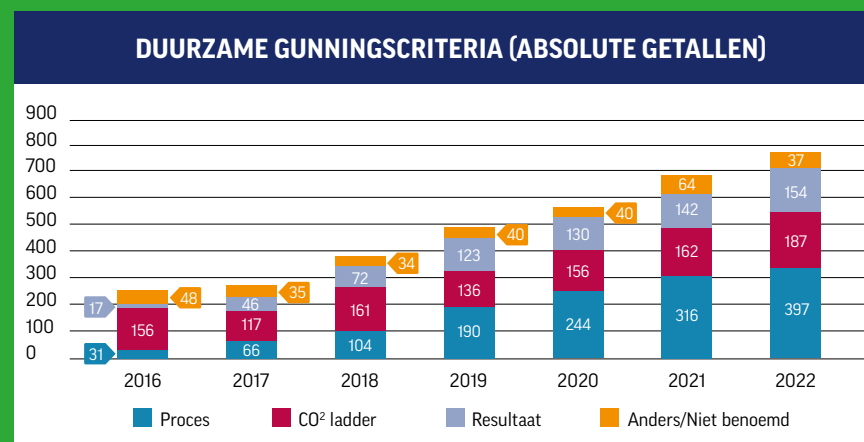
OPENBARE AANBESTEDINGEN OP TENDERED					
	2018	2019	2020	2021	2022
Infra	852	927	982	966	998
B&U	300	275	267	337	303
Totaal	1152	1202	1249	1303	1301

DUURZAME GUNNINGSCRITEIA

Opdrachtgevers beoordelen de aanbiedingen van gegadigden met gunningscriteria. Door duurzaamheid extra mee te wegen volgen zij de aansporing in de Aanbestedingswet om zoveel mogelijk maatschappelijke waarde te ontvangen. Het belonen van meer duurzaamheid in een aanbesteding stelt bedrijven in staat zich met duurzaam presteren te onderscheiden. Het vragen om een zo duurzaam mogelijk resultaat, bijvoorbeeld de milieubelasting van de materialen, draagt daar mee aan bij dan bijvoorbeeld het vragen om een certificaat.

	Totaal	%
GUNNINGSCRITEIA DUURZAAM 2022	627	48,2%
Infra	503	50,4%
Infrawerken	261	52,4%
Infradiensten	242	48,4%
B&U	124	40,9%

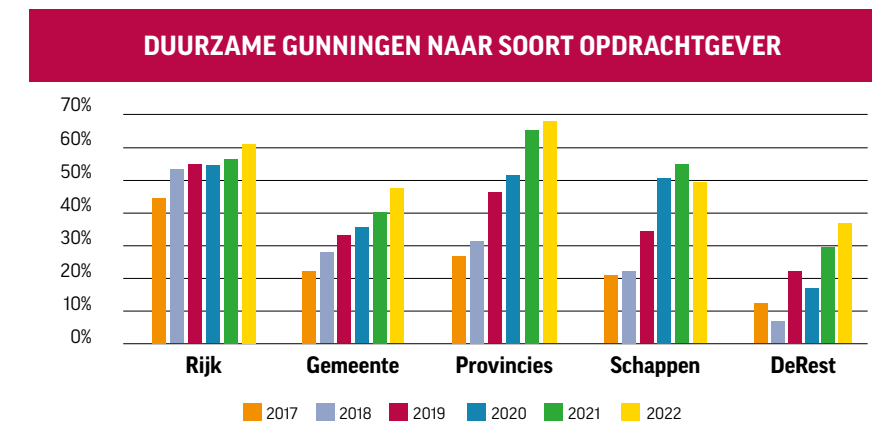
2021: 566 (43,4%) Infra 437 (45,2%), B&U 129 (38,3%)

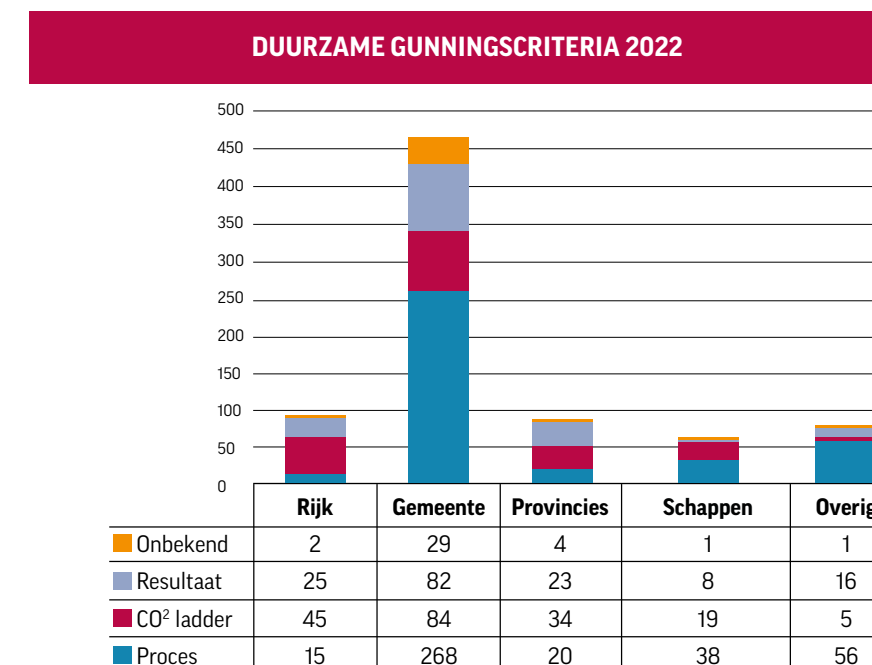
- In 2022 werd 48,2% van de aanbestedingen gegund op duurzaamheid. Dat is beduidend meer dan in 2020 (37,2%) en 2021 (43,4%).
- Opmerkelijk is dat meer dan de helft (52,4%) van alle aanbesteedde infrawerken duurzaam werd gegund. In 2021 gebeurde dat bij 49,7% van de aanbestedingen. Positief is ook de groei van duurzame gunningen in de B&U. Deze daalde in 2020 naar 30,3%, maar veerde in 2021 op naar 38,3% en stijgt in 2022 naar 40,9%.
- Er is een forse stijging van gunnen op duurzame uitvoering (proces). Van 244 maal in 2020 en 316 in 2021 naar 397 keer in 2022. Vaak wordt gevraagd om een plan van aanpak of een opgave van duurzaam materieel en voertuigen, gericht op het reduceren van de CO₂-uitstoot.
- Het aantal gunningscriteria waarin een duurzaam resultaat werd gevraagd gaat in kleinere stapjes omhoog, ditmaal van 143 keer in 2021 naar 154 keer in 2022.

DUURZAME GUNNINGSCRITEIA NAAR OPDRACHTGEVER

Onderstaande grafiek geeft per opdrachtgever het aandeel aanbestedingen weer met duurzame gunningscriteria.

De volgende tabel geeft het absolute aantal en de categorie van de toegepaste duurzame gunningscriteria weer. De meeste aanbestedingen vinden plaats in opdracht van gemeenten.

- De provincies hebben ook in 2021 het hoogste percentage duurzame gunningen (66,7%). Zij behouden een kleine voorsprong op de Rijksdiensten (62%). De gemeenten tonen een mooie groei: van 40% duurzame gunningen in 2021 naar 47% in 2022. Daarmee benaderen zij het percentage van de waterschappen dat van 56% in 2021 naar 49,5% in 2022 is teruggelopen.
- De gemeenten, de waterschappen en de groep Overig, met daarin scholen en nutsbedrijven, kozen het vaakst voor gunningscriteria ten behoeve van een duurzame uitvoering. De CO₂-prestatieladder is bij de Rijksdiensten en de Provincies het meest populair. Duurzaam resultaat komt, dankzij het frequent uitvragen van MKI, het meest voor bij de provincies (26,5% van hun aanbestedingen) en het Rijk (25%). In deze aanbestedingen werd meestal ook de CO₂-Prestatieladder toegepast als gunningscriterium.
- 823 van de in totaal 1301 aanbestedingen werden door gemeenten uitgeschreven (63%). Zij nemen 387 van de in totaal 627 duurzame gunningen voor hun rekening (62%). Dat zijn er 55 meer dan in 2021 (332) en 115 meer dan in 2020 (272).

WEGINGSFACTOR DUURZAME GUNNINGSCRITERIA

Duurzame gunningscriteria hebben meer effect naarmate ze zwaarder wegen bij het vaststellen van de beste prijs-kwaliteitverhouding. Hoe zwaarder de weging, hoe groter de prikkel voor bedrijven om (nog) verder te innoveren.

In 2022 was van 518 duurzame gunningscriteria de wegingsfactor bekend en ontbreekt deze in de bekendmaking van 109 aanbestedingen. Daarom telt onderstaand overzicht niet op tot het totaal van 627 openbare aanbestedingen waar in 2022 is gegund op duurzaamheid.

WEGINGSFACTOR GUNNING						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Minder dan 15% Minder dan € 100.000	129 (64%)	115 (59%)	135 (44%)	131 (38%)	162 (39%)	212 (41%)
15% - 40% € 100.000 - € 500.000	65 (32%)	48 (24%)	120 (40%)	132 (38%)	185 (44%)	213 (41%)
Meer dan 40% Meer dan € 500.000	7 (3,5%)	34 (17%)	49 (16%)	85 (24%)	72 (17%)	93 (18%)

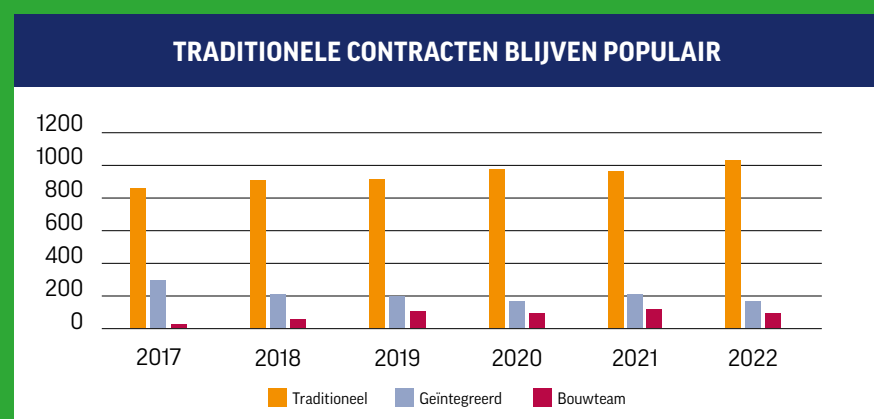
Bij 109 aanbestedingen met een duurzaam gunningscriterium was in 2021 de weging onbekend

Ten opzichte van 2021 is de stijging het grootst in de klasse van de kleinste beloningen (+50). Het aantal gunningen met een hoger gewicht aan duurzaamheid kende in 2021 een dip maar stijgt in 2022 van 72 naar 93 en overtreft daarmee het aantal van 85 in 2020.

GEÏNTEGREERDE CONTRACTEN EN BOUWTEAMS

Voor verreweg de meeste aanbestedingen worden traditionele contracten voorgelegd. Daarin zijn ontwerpkeuzes en uitgangspunten vastgelegd die de mogelijkheden om duurzame meerwaarde aan te bieden kunnen belemmeren. Het Aanbestedingsinstituut kan niet beoordelen in hoeverre de ontwerpkeuzes duurzaam zijn.

Geïntegreerde contracten en bouwteams bieden ondernemers meer ruimte voor eigen ontwerpkeuzes en, mits voldoende geprioriteerd, meer mogelijkheden om duurzame ambities te realiseren. Het bouwteam won de afgelopen jaren aan populariteit terwijl het aantal geïntegreerde contracten daalde. De geïntegreerde contracten kenden een opleving in 2021, maar zakten in 2022 naar een nieuw dieptepunt: 167. Dit jaar profiteert helaas niet het bouwteam (+2), maar het traditionele contract van de daling van geïntegreerde contracten.

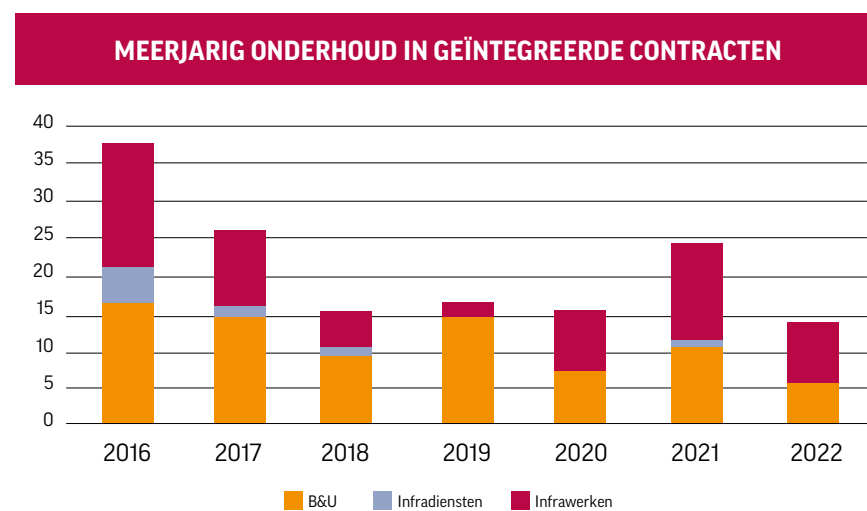

Het **bouwteam** is een contractvorm waar opdrachtgever en opdrachtnemer samen de relevante keuzes maken voor de opzet en uitvoering van het project. Als de samenwerking slaagt leidt dat meestal tot een overeengekomen ontwerp dat aansluitend wordt uitgevoerd. Dit schept een gunstig klimaat voor duurzame oplossingen. Het aantal bouwteams stijgt marginaal: van 128 in 2021 naar 130 in 2022. Procentueel is de keuze voor bouwteam in 2022 vaker gemaakt bij B&U-werken (20%) dan bij infrawerken (13%).

Geïntegreerde contracten omvatten niet alleen de uitvoering van het werk, maar ook het ontwerp en/of de engineering van de bouwopgave. De opdrachtnemer voert de taken uit aan de hand van een functionele beschrijving. De mate van vrijheid kan heel verschillend zijn, maar is meestal veel ruimer dan bij een traditioneel bestek. Dit biedt ruimte voor duurzame innovaties.

Het toevoegen van een **meerjarige onderhoudsopgave** - waarbij de opdrachtnemer naast het ontwerp en de uitvoering ook lange tijd het onderhoud verzorgt - stimuleert het maken van keuzes die gunstig zijn voor de onderhoudskosten en de levensduur. De opdrachtnemer heeft daar belang bij gezien zijn verantwoordelijkheid het werk vele jaren in stand te houden.

In 2022 was bij slechts 14 opdrachten een meerjarige onderhoudsopgave in een geïntegreerd contract, 10 minder dan het voorafgaande jaar. Dat komt neer op 1,1% van het totaal aantal geregistreerde aanbestedingen en 8,6% van de geïntegreerde contracten. Bij de gemeenten zakte het aantal geïntegreerde opdrachten met meerjarig onderhoud van 13 in 2021 naar 4 in 2022.

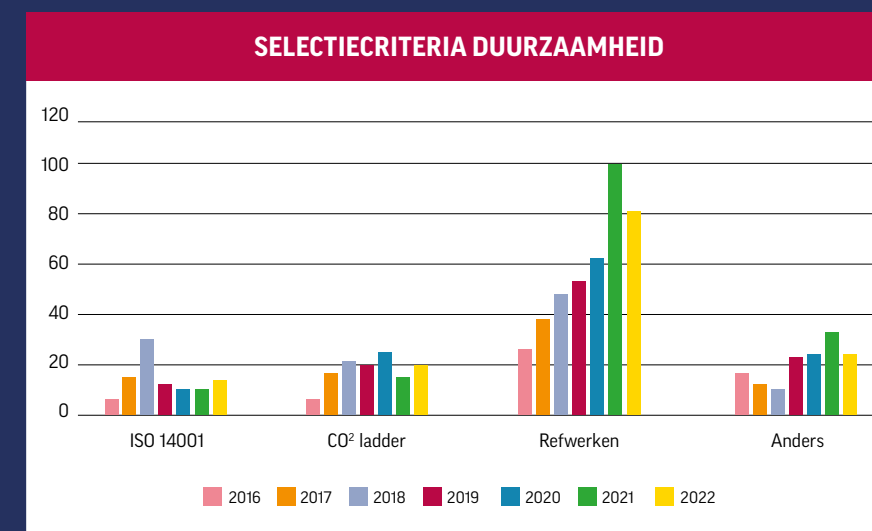
SELECTIECRITERIA DUURZAAMHEID

Selectiecriteria worden toegepast bij niet-openbare procedures. In deze procedures mag iedereen meedoen, maar beperkt de aanbestedende dienst het aantal inschrijvers om de kosten proportioneel te houden. De selectiecriteria zijn bedoeld voor het maken van een objectieve keuze van gegadigde bedrijven. Met alleen een selectie criterium duurzaamheid kunnen bedrijven zich met een duurzame oplossing niet onderscheiden.

	Totaal	%
SELECTIECRITERIA DUURZAAMHEID 2021	132	10,1%
Infra	46	2,7%
B&U	86	34,4%

Het aantal gevraagde duurzame selectiecriteria daalde licht (-10). In de infrasector werd het 46 keer gevraagd (+20) en in de B&U 86 maal (-30).

De vraag naar ervaring in duurzame referentiewerken is een rationele keuze om ervaring op gewenste competenties als selectie criterium toe te passen. Dit werd in 2022 83 keer gevraagd, 16 keer minder dan in het voorafgaande jaar. De vraag om een duurzame visie aan te leveren daalde van 25 keer in 2021 naar 12 keer in 2022.

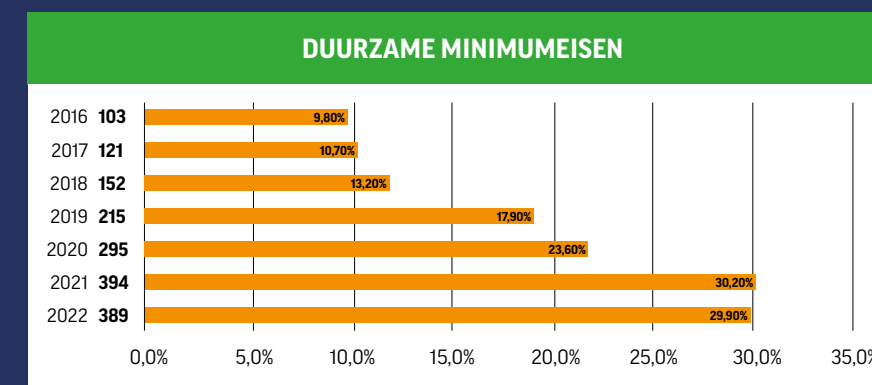
MINIMUMEISEN DUURZAAMHEID

Minimumeisen aan de geschiktheid van een onderneming bepalen wie mag deelnemen aan een openbare aanbesteding en wie niet. Hoewel een direct verband ontbreekt met duurzaamheid in de opdracht, werden het ISO 14001 certificaat (211 keer) en een trede op de CO2-prestatieladder (175 keer) het meest gevraagd. Een duurzaam referentiewerk werd in 2022 65 keer geëist, iets minder (-4) dan het jaar ervoor. Diverse aanbesteders schrijven meer dan één minimumeis voor. Met name de combinatie ISO 14001 en CO2-Prestatieladder wordt regelmatig voorgeschreven.

	Totaal	%
AANBESTEDINGEN MET DUURZAME MINIMUMEISEN 2022	389	29,9%
Infra 2021: 292 (30,2%)	304	30,5%
B&U 2021: 102 (30,3%)	85	28,1%

2021: 394 (30,2%), Infra 292 (30,2%), B&U 102 (30,3%)

Het aantal en het percentage aanbestedingen met een minimumeis duurzaamheid blijven, na drie jaren van scherpe groei, op het niveau van 2021. Gelet op de toename van het aantal duurzame gunningen is dat een positieve ontwikkeling. Vooruitgang vraagt om stimulerende maatregelen.

Bij 89 van de 389 aanbestedingen waarin een minimumeis duurzaamheid was gesteld werd in de gunning alleen naar de prijs gekeken. Deze keuze doet afbreuk aan de duurzaamheidsambities omdat het zo goed mogelijk uitvoeren moet plaatsmaken voor de goedkoopste werkwijze.

Hoewel de beheerder van de CO2-Prestatieladder op haar website waarschuwt dat de ladder niet mag worden toegepast als geschiktheidseis, kiezen steeds meer aanbestedende diensten ervoor om deze toch als minimumeis te hanteren. Dat gebeurde 175 keer in 2022. In 49 van de gevallen werd zelfs de hoogste trede als minimumeis voorgeschreven.